

**ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ПУЛЮЯ**

КОБИЛЬНЯК ГАННА ІВАНІВНА

**МОДЕЛЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ
ПІДПРИЄМСТВА (НА ПРИКЛАДІ ПАП «ТОПІЛЬЧЕ»)**

Спеціальність 076 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

АВТОРЕФЕРАТ

на здобуття освітнього ступеня «магістр»

Тернопіль – 2019 р.

Дипломною роботою за освітнім ступенем «магістр» є рукопис

Робота виконана на кафедрі економіки та фінансів Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя

Науковий керівник:

доктор економічних наук, доцент
Панухник Олена Віталіївна,
професор кафедри економіки та
фінансів,
Тернопільський національний
технічний університет імені Івана
Пулюя

Рецензент:

кандидат економічних наук, професор
Якимишин Лілія Ярославівна
професор кафедри промислового
маркетингу,
Тернопільський національний
технічний університет імені Івана
Пулюя

Захист відбудеться 27 грудня 2019 р. о 14 годині на засіданні екзаменаційної комісії № 60 у Тернопільському національному технічному університеті імені Івана Пулюя за адресою: 46001, м. Тернопіль, вул. Білогірська, 50, навчальний корпус № 10, ауд. 130

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Отримання прибутку є кінцевою метою будь якого підприємства, яке займається комерційною діяльністю. Саме прибуток при ефективному його використанні дає можливість підприємству розвиватися, вдосконалюватися та нарощувати власний потенціал.

Управління прибутком є складною системою, адже повинно враховувати усі аспекти функціонування організації, збалансовувати доходи із витратами в найбільш оптимальний спосіб, що й формує актуальність дослідження, яке викладено у дипломній роботі.

Метою роботи є моделювання ефективної системи управління прибутком підприємства.

Для досягнення визначеної мети необхідно виконати наступні *завдання*:

1. Проаналізувати поняття, функції та класифікації прибутку підприємства, визначити його роль у ефективному функціонуванні підприємства
2. Дослідити процедуру формування чистого прибутку підприємства та напрями його використання
3. Згрупувати теоретико-методичні та практичні положення аналізу управління прибутком підприємства
4. Дати характеристику особливостей господарської діяльності ПАП «Топільче»
5. Провести аналіз показників прибутковості та інших фінансових результатів діяльності ПАП «Топільче»
6. Здійснити факторний аналіз валового прибутку ПАП «Топільче»
7. Розробити модель системи управління прибутком підприємства
8. Обґрунтувати ефективність застосування синергетичного підходу до максимізації прибутку підприємства
9. Проаналізувати особливості функціонування аграрного ринку України
10. Економічно обґрунтувати можливість здійснення контролю за прибутком підприємства інструментами моделювання беззбитковості
11. Проаналізувати стан охорони праці та безпеки в надзвичайних ситуаціях на ПАП «Топільче»

Об'єктом дипломної роботи є фінансовий стан суб'єкта підприємницької діяльності.

Предметом дипломної роботи є система управління прибутком ПАП «Топільче».

Методи дослідження. Методичною та теоретичною базою дослідження є: розрахунково-аналітичний, нормативний, економіко-статистичний, балансовий методи аналізу, економіко-математичне прогнозування і моделювання тощо.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в моделюванні ефективної системи управління прибутком ПАП «Топільче».

Інформаційною базою стали: офіційна фінансова звітність ПАП «Топільче», статистичні дані, праці вітчизняних та закордонних науковців, власні дослідження, матеріали галузевих сайтів.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання запропонованих заходів у підвищенні якості проведення фінансової діагностики основних результатів діяльності ПАП «Топільче».

Апробація результатів дослідження. Основні висновки, положення та результати дослідження були розглянуті в роботі III Міжнародної науково-практичної конференції «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах» (5 квітня 2019 р.).

Структура та обсяг роботи. Структура роботи повністю відповідає відповідним вимогам, складається з вступу, шести розділів, висновків та пропозицій; викладена на 102 сторінках, в тому числі містить 23 таблиць, 40 рисунків, додатки, список використаних джерел з 40 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, окреслено мету, завдання, предмет та об'єкт роботи, перелічено методи досліджень, що використовувалися у роботі, вказано на інформаційну базу дослідження, а також описано наукову новизну та практичне значення отриманих результатів.

У **розділі 1 «Теоретичні основи дослідження прибутку як економічної категорії»** проаналізовано наукові підходи до визначення прибутку підприємства, на основі якого було зроблено узагальнення, що під прибутком розуміємо частину доходу, яка залишається на підприємстві після вирахування всіх витрат, безпосередньо пов'язаних із виробництвом та реалізацією виробленої продукції.

Показано роль прибутку у фінансовому забезпеченні діяльності суб'єктів господарювання, зокрема, це є: основна ціль підприємницької діяльності; фінансова база економічного та соціального розвитку держави; база для оцінювання ефективності діяльності; внутрішнє джерело фінансових ресурсів, а також резерв захисту від можливості настання банкрутства.

Подано інформацію щодо зовнішніх та внутрішніх факторів, які впливають на ефективність управління прибутком підприємства.

Основними функція прибутку підприємства виявлені наступні: функція нагромадження та захисту; функція стимулювання; функція формування та регулювання бюджетів; функція оцінювання; соціальна функція. Також у Розділі 1 детально описана процедура формування чистого прибутку підприємства, напрями його використання та його оподаткування.

Оскільки управління прибутком є практичною стороною діяльності великої кількості працівників підприємства, у Розділі 1 детально викладено основні теоретико-методичні та практичні положення аналізу управління прибутком підприємства, проаналізовано механізм управління прибутком через його елементи.

У **розділі 2 «Економічний аналіз господарської діяльності ПАП «Топільче»** подана загальна характеристика особливостей господарської діяльності

ПАП «Топільче» , яке займається вирощуванням пшениці, ячменю, кукурудзи, гороху, сої, ріпаку, цукрового буряку.

Проведено аналіз основних показників діяльності підприємства за 5 років (2014-2018 рр.), який показав наступне (рис.1): найбільші абсолютні відхилення в складі активів ПАП «Топільче» спостерігалися у зміні вартості оборотних активів у 2018 році порівняно з 2017 р. (49693 тис.грн.).

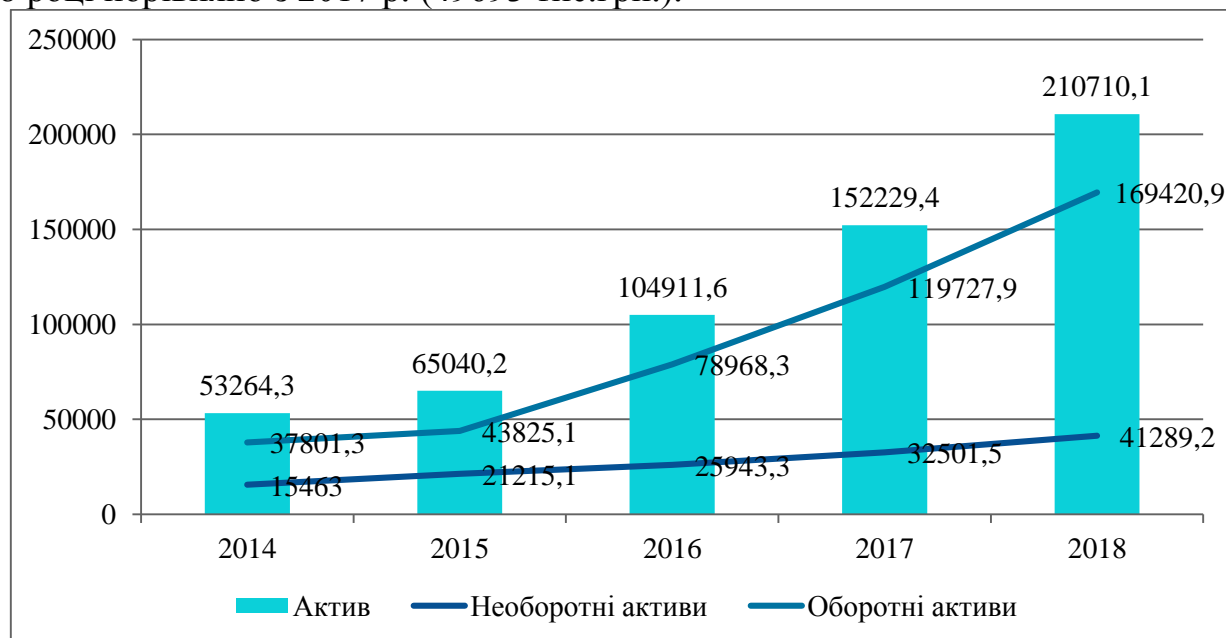

Рисунок 1. Динаміка складових активів ПАП «Топільче»

Якщо ж поглянути як змінилася вартість активів у 2014-2018 рр., це зростання становить 25826,2 тис.грн. для необоротних активів та 131619,6 тис.грн. для оборотних активів.

У відсотковому вимірі активи найбільш стрімко зростали у 2016 році (61,3% відносно рівня попереднього року), причому у цьому ж році спостерігалось найбільш помітне нарощення вартості оборотних активів (80,19% відносно рівня 2015 р.).

Загальна вартість пасивів зросла на 295,59% (відповідно до вартості активів), проте зміна складових пасиву була різновекторною, тобто вартість власного капіталу збільшувалася від 49739,8 тис.грн. у 2014 році до 174851,6 тис.грн. у 2018 р. (+125111,8 тис.грн.).

Позитивно можна оцінити повне погашення довгострокових зобов'язань і забезпечень у 2018 році, які скорочувалися починаючи з 2017 р. Натомість поточні зобов'язання і забезпечення почали стрімко зростати після 2016 р. (у 2016 році на 438 тис.грн., наступного року ще на 7340,5 тис.грн, що становило 4866,67% та ще на 28071 тис.грн. за 2018 р.).

Виручка або дохід від реалізації продукції ПАП «Топільче» протягом усього аналізованого періоду 2013-2018 рр. зростала від 25106,4 тис.грн. у 2014 році до рекордного показника 103818 тис.грн. у 2018 р.(рис.2).

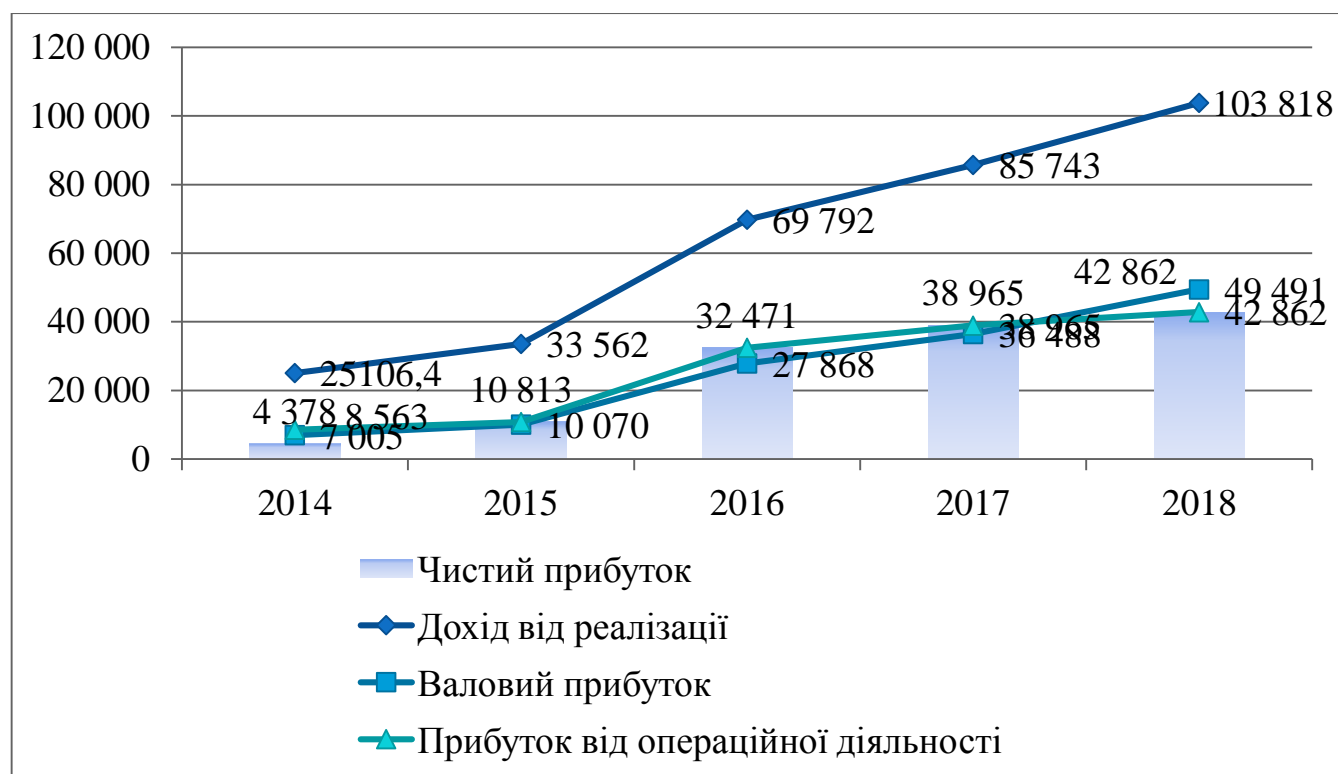

Рисунок 2. Динаміка результативних фінансових показників діяльності ПАП «Топільче»

Загалом можна стверджувати, що підприємство активно розвивається, нарощує свій виробничий та фінансовий потенціал, що підтверджується даними фінансової звітності.

Як і рентабельність власного капіталу, так і рентабельність продажів були на найвищому рівні у 2016 році, причому увесь аналізований період 2014-2018 рр. рентабельність продажів значно переважала рентабельність власного капіталу, наприклад, у 16 році рентабельність продажів була зафіксована на рівні 46,5%, у 2017 році вона незначно знизилася до 45,4%, а на кінець 2018 року цей показник був на рівні 41,3% (Табл.1).

Таблиця 1

Показники рентабельності діяльності ПАП «Топільче»

Показник	Формула виміру	2014	2015	2016	2017	2018
ROE (рентабельність власного капіталу)	Чистий прибуток / Власний капітал	8,8%	17,9%	34,9%	29,5%	24,5%
ROS (рентабельність продажів)	Чистий прибуток / Продажі	17,4%	32,2%	46,5%	45,4%	41,3%
АТ (оборотність активів)	Продажі / Активи	0,47	0,52	0,67	0,56	0,49
А/Е (фінансовий важіль)	Активи / Зобов'язання	15,11	14,49	8,83	7,52	5,88

Також у розділі 2 проведено факторний аналіз валового прибутку ПАП «Топільче».

У розділі 3 «Шляхи підвищення якості процедур управління прибутком ПАП «Топільче» здійснено розробку моделі системи управління прибутком підприємства, яка передбачає ідентифікацію цілей в процесах управління прибутком підприємства; аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування підприємства; порівняння можливостей підприємства та сформованих цілей в процесах управління прибутком підприємства; оцінювання можливостей досягнення цілей; аналіз фінансово-економічних показників діяльності; визначення відхилення показників від нормативних або бажаних; пошук резервів посилення можливостей досягнення цілей; розрахунок відповідності досягнутих результатів плановим; прийняття наступних управлінських рішень.

Запропоновано ПАП «Топільче» в процесах управління прибутком використовуватися наступні групи методів підвищення рівня прибутку: скорочення витрат; нарощення доходу; ефективне управління кадрами (рис.3).

Рисунок 3. Методи підвищення рівня прибутку

В даному розділі подано детальний алгоритм розробки стратегії диверсифікації діяльності сільськогосподарського підприємства, який може бути застосованим на ПАП «Топільче».

У розділі 4 «Спеціальна частина» **розділі** проаналізовано особливості правового регулювання діяльності підприємств аграрної сфери, виявлено функції та компетенції регуляторів ринку. Також виокремлено базові принципи податкового регулювання підприємств-сільськогосподарських виробників. Проведено аналіз особливостей результируючих показників виробництва та реалізації окремих сільськогосподарських культур в Україні та SWOT-аналіз ПАП «Топільче».

У розділі 5 «Обґрунтування економічної ефективності» здійснено моделювання беззбиткового обсягу виробництва 3 видів продукції – пшениці, кукурудзи та сої, із врахуванням поділу витрат на постійні та змінні, цін на кінцеву продукцію та перспективні обсяги реалізації. Застосування електронних таблиць MS Excel дозволяє уникнути необхідності щоразу нових розрахунків при зміні окремих параметрів моделі, що робить її адаптивною та не вимагає великих затрат часу та людських ресурсів.

Виявлено (рис.4), що для переходу у зону прибутковості підприємству необхідно виростити та реалізувати більше 69 тонн пшениці, 93 тонн кукурудзи та 57 тон сої.

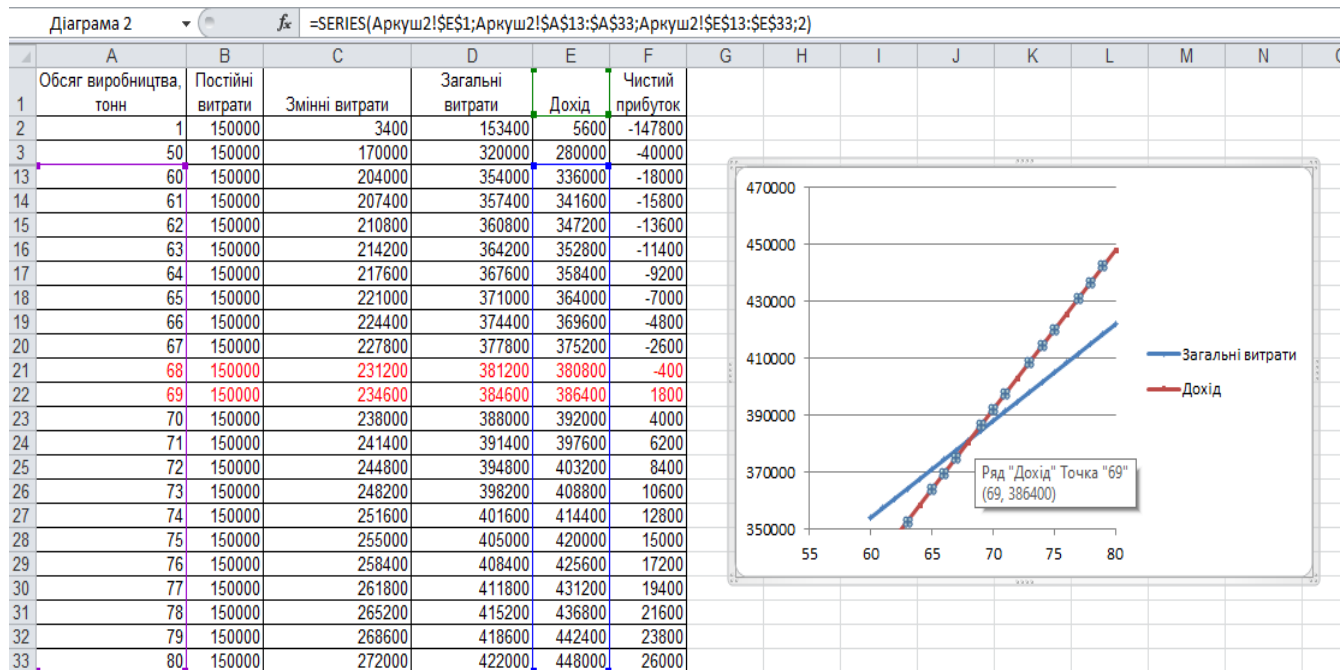

Рисунок 4. Результати розрахунків безбиткового обсягу виробництва й реалізації пшениці ПАП «Топільче»

У розділі 6 «Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях» б розглянуто питання, що стосуються охорони праці та безпеки в надзвичайних ситуаціях, зокрема, виявлено, що за охорону праці на підприємстві ПАП «Топільче» відповідає керівник та інженер з додатковими обов'язками забезпечення контролю з питань охорони праці.

Проаналізовано особливості виконання заходів запобігання або зменшення ступеня ураження, своєчасне надання допомоги на об'єкті, а також оцінки масштабу, розмірів втрат та інших наслідків можливої НС суб'єктом господарювання

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі наведено результати моделювання системи управління прибутком підприємства як елементу комплексу заходів щодо підвищення рівня ефективності діяльності ПАП «Топільче».

Отримані результати свідчать про досягнення поставленої мети та завдань дослідження, а також складають основу для наступних висновків:

1. Виявлено, що прибуток підприємства є основною ціллю підприємницької діяльності; фінансовою базою економічного та соціального розвитку держави; базою для оцінювання ефективності діяльності; внутрішнім

джерелом фінансових ресурсів, а також резервом захисту від можливості настання банкрутства.

2. Досліджено процедуру формування чистого прибутку підприємства та напрями його використання з позицій законодавства та внутрішніх підходів підприємства. Проаналізовано суть оподаткування прибутку підприємства в Україні, що впливає на величину чистого прибутку, що залишається у розпорядженні підприємства.

3. Проаналізовано теоретико-методичні та практичні положення аналізу управління прибутком підприємства як елементу загальної стратегії підприємства, яка ніяким чином не може розглядатися відокремлено. Доведено, що система управління прибутком підприємства повинна містити як компоненти формування та розподілу прибутку, так і організаційно-методичну систему управління прибутком.

4. Подано характеристику особливостей господарської діяльності ПАП «Топільче», яке функціонує в аграрній промисловості України та зважаючи на обсяги виробництва є важливим підприємством Тернопільської області.

5. Проведено аналіз показників прибутковості та інших фінансових результатів діяльності ПАП «Топільче», який показав, що Виручка або дохід від реалізації продукції ПАП «Топільче» протягом усього аналізованого періоду 2013-2018 рр. зростала від 25106,4 тис.грн. у 2014 році до рекордного показника 103818 тис.грн. у 2018 р. Загалом, підприємство нарощує свій виробничий та економічний потенціал, що підтверджується даними фінансової звітності

6. Проведено факторний аналіз валового прибутку ПАП «Топільче», який показав, що валовий прибуток ПАП «Топільче» за період 2017-2018 рр. зріс на 12270 тис.грн., в тому числі від реалізації ячменю – на 7005 тис.грн. та кукурудзи – на 5265 тис.грн. Такого результату вдалося досягти за рахунок таких узагальнених факторів: за рахунок змін у відпускних цінах продукції на 1100 тис.грн.; за рахунок змін у структурі реалізованої продукції – на 11340 тис.грн.; за рахунок змін у собівартості продукції валовий прибуток скоротився на 170 тис.грн.

7. Розроблено модель системи управління прибутком підприємства, яка передбачає ідентифікацію цілей в процесах управління прибутком підприємства; аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування підприємства; порівняння можливостей підприємства та сформованих цілей в процесах управління прибутком підприємства; оцінювання можливостей досягнення цілей; аналіз фінансово-економічних показників діяльності; визначення відхилення показників від нормативних або бажаних; пошук резервів посилення можливостей досягнення цілей; розрахунок відповідності досягнутих результатів плановим; прийняття наступних управлінських рішень.

8. Обґрунтовано ефективність застосування синергетичного підходу до максимізації прибутку підприємства, зокрема запропоновано диверсифікувати діяльність з метою мінімізації проявів негативних наслідків від тимчасової неефективності певних напрямків роботи.

9. Проаналізовано особливості функціонування аграрного ринку України, зокрема, законодавче регулювання функціонування галузі. Проведено SWOT-аналіз ПАП «Топільче», у якому розкрито сильні та слабкі сторони діяльності

підприємства, а також виявлено можливості та загрози, які постають перед організацією.

10. Економічно обгрунтовано можливість здійснення контролю за прибутком підприємства інструментами моделювання беззбитковості через поділу витрат на постійні та змінні. Виявлено, що для переходу у зону прибутковості при наявних витратах ПАП «Топільче» необхідновиростити та реалізувати більше 69 тонн пшениці, 93 тонн кукурудзи та 57 тон сої.

11. Проаналізовано стан охорони праці та безпеки в надзвичайних ситуаціях на ПАП «Топільче»

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДОСЛІДЖЕННЯ

1. Кобильняк Г. Розвиток підприємництва в аграрному секторі України / Г.Кобильняк // Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції „Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах“ (5 квітня 2019 р.) / Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя. – Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2019. — С.61-63.

АНОТАЦІЯ

Кобильняк Г.І. Моделювання ефективної системи управління прибутком підприємства (на прикладі ПАП «Топільче»). – Рукопис.

Дослідження на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». – ТНТУ ім. І. Пулюя. – Тернопіль, 2019.

Об'єктом дипломної роботи є фінансовий стан суб'єкта підприємницької діяльності.

Метою роботи є моделювання ефективної системи управління прибутком підприємства.

Інформаційною базою стали: офіційна фінансова звітність ПАП «Топільче», статистичні дані, праці вітчизняних та закордонних науковців, власні дослідження, матеріали галузевих сайтів.

У дипломній роботі розкрито теоретичні основи дослідження прибутку підприємства; подано характеристику особливостей господарської діяльності ПАП «Топільче»; проаналізовано показники прибутковості та інших фінансових результатів діяльності; проведено факторний аналіз валового прибутку ПАП «Топільче»; розроблено модель системи управління прибутком підприємства; обгрунтована доцільність застосування синергетичного підходу до максимізації прибутку підприємства; проаналізовано правове регулювання діяльності підприємств аграрної сфери; проведено аналіз особливостей результуючих показників виробництва та реалізації окремих сільськогосподарських культур в Україні; запропоновано процедуру здійснення контролю за прибутком підприємства

інструментами моделювання беззбитковості; досліджено окремі питання охорони праці та безпеки в надзвичайних ситуаціях.

Ключові слова: прибуток, управління, моделювання.

SUMMARY

Kobylnyak G.I. Modeling of an effective system of enterprise profits management (PJSE “Topilche” as a case study). - Manuscript.

Research for the master's degree in specialty 076 "Entrepreneurship, trade and exchange activities". - TNTU. - Ternopil, 2019.

The subject of the thesis is the financial condition of the business entity. The purpose of this work is to simulate an effective enterprise profit management system.

The information base was: official financial statements of PJSC “Topilche”, statistics, works of domestic and foreign scientists, own research, materials of sectoral sites.

The thesis describes the theoretical foundations of enterprise profit research; a description of the peculiarities of the economic activity of PJSC "Topilche"; profitability and other financial performance indicators are analyzed; factor analysis of gross profit of PJSC "Topilche"; the model of enterprise profit management system is developed; the expediency of applying a synergistic approach to maximizing the profit of the enterprise is substantiated; legal regulation of activity of agricultural enterprises is analyzed; analysis of the peculiarities of the output indicators of production and sales of individual crops in Ukraine; the procedure for controlling the profit of the enterprise with break-even modeling tools is proposed; particular issues of occupational health and safety in emergencies are investigated.

Keywords: profit, management, modeling.